

Збаразька централізована
бібліотечна система
Методично – бібліографічний відділ

*Серія: «Назавжди в пам'яті
народній»*

Чорнобиль: забуттю не підлягає

*Спогади учасників ліквідації
аварії на Чорнобильській АЕС*

м. Збараж
2016

ББК 63.3(4Укр-4Тер)
Ч 75

Упорядник	Т. Кульпа, завідувач методично-бібліографічного відділу центральної бібліотеки Збаразької ЦБС.
Комп'ютерний набір	Г. Бондар.
Відповідальна за випуск	О. Бойко, директор Збаразької ЦБС.

Ч 75 Чорнобиль: забуттю не підлягає [Текст]: спогади учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС \ Збаразька централіз. бібл. система, метод.-бібліогр. від.; упоряд. Т. Кульпа. – Збараж, 2016. – 69 с.: фотогр.

Кожного року 26 квітня ми перегортаємо сторінку пам'яті Чорнобиля. Дзвонять в наших душах Чорнобильські дзвони, нагадуючи про біду, яка ніколи не повинна повторитися.

Чорнобильська трагедія увійде в історію, в усі хроніки людства як невигойна рана у серцях мільйонів людей. Поміж тих, хто брав участь у ліквідації аварії на ЧАЕС були і жителі Збаражчини.

Інформація буде корисна усім, хто цікавиться історією краю.

ББК 63.3(4Укр-4Тер)

© Збаразька центральна бібліотека, 2016

2016-ий – Рік вшанування учасників ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС і пам'яті жертв Чорнобильської катастрофи (Указ Президента України № 702/2015 «Про заходи у зв'язку з 30-ми роковинами Чорнобильської катастрофи»).

Від упорядника

Чорнобиль... Він сповив тебе, рідна земле, 30 років тому – щоб люди, які позбулись совісті, страху перед величчю Творця, зупинилися у своїх безчинствах. І не десятки, сотні тисяч українців, мільйони твоїх синів і доньок, Україно, опинилися враз під Хрестом спокути.

Безумовно, наслідки трагедії були б значно жахливішими, якби не самовідданість бійців пожежної охорони, які в той злощасний весняний день, ризикуючи власним життям, першими прийняли бій з атомом, щоб зупинити розповзання ядерного лиха. Після перших семи бійців на ліквідацію їхали все нові і нові сили, щоб остаточно зупинити буду, адже відступати в той час не було куди – за спиною рідна земля, дім, сім'я, діти.

Чорнобиль... Це слово стало символом печалі й скорботи, символом трагедії, що сталася 26 квітня 1986 року. Тієї весняної ночі почалася Чорнобильська ера. Страшна стихія розверзла пащу атомної електростанції і вивернула величезні невидимі хмари радіації, що попливли над землею.

Зойкнула земля чайним криком:

Сину, вбережи і захисти!

Вийшла мати із Іконним ликом

Йди, синочку, хто ж, коли не ти?..

Спалахнуло небо, впало крижнем:

- Муже, вбережи і захисти!

Вийшла жінка з немовлятком ніжним:

- Йди, коханий. Хто ж, коли не ти?

Воістину, доля людини визначається вчинками. Коли сталася страшна Чорнобильська трагедія, ліквідатори (за покликом серця, за відчуттям патріотичного обов'язку) практично починали «з нуля» - у світовій практиці не було досвіду роботи з наслідками аварії такого масштабу. Тяжка

праця й подвиг, горе й звияга – все змішалось у пекельному вогні ядерної стихії. Ніхто тоді й гадки не мав, що вони рятують Батьківщину, а можливо, й цілий світ. Вони просто чесно виконували свою справу. До ліквідації страшних наслідків на Чорнобильській АЕС були причетні і жителі Збаражчини.

У посібнику зібрано пошуково-дослідницькі роботи бібліотекарів Збаразької ЦБС, які розміщені в алфавітному порядку назв бібліотек.

Електронну версію посібника розміщено на веб-сайті Збаразької ЦБС: <http://zbarazh-library.com.ua/>

Чорний білль нашої землі

Чорнобиль, аварія, радіація – як згадуєш ці слова і пройдену дорогу там, аж мороз іде поза шкірою. Минає уже 30 років, але й до сьогоднішнього дня ми не знаємо правди про Чорнобиль. Завдячуючи цим людям (ліквідаторам) ми маємо мирне життя і чисте небо над головою. Те, що вони зробили – це був подвиг, подвиг заради нас усіх. Вони врятували не тільки Україну, але й усю Європу. Ще й по сьогоднішній день влада не може повернути їм заслужене. Кого брали у Чорнобиль? Хто попав під руку, не дивлячись чи він зовсім юний, чи у літах. Не підготовлюючи їх, не обстежуючи стан їхнього здоров'я, використовували як дешеву робочу силу. Вони працювали всюди: на станції, в залі. Ніхто їм не говорив дозу опромінення, як остерігатися радіації, не проводили медичну лікувальну профілактику. Вже при сильному облученні міняли одєжу і пропускали через баню. Таке могло бути навіть три рази в тиждень. Головне – була пропаганда – Чорнобиль – місце подвигу, або ми повинні врятувати цю землю заради майбутніх поколінь. Але чи народяться ці майбутні покоління, чи будуть вони повноцінні? Владу і тоді і тепер мало що цікавить здоров'я людей.

Уже в теперішній час, «чорнобильці» залишилися за межею бідності – хворі, знедолені, без ніякої надії, нікому вже не потрібні. Держава старається повністю закрити Чорнобильську проблему. В шкільних підручниках тільки 2 стрічки згадується про цю трагедію.

Ці, що зараз бісяться від жиру – навіть слухати не хочуть про цих людей, тих, завдячуючи яким, мають таке багате, прекрасне життя. Дивлячись на ці всі проблеми і тоді під час

аварії і тепер – аж чорно стає в душі, аж стискає серце. За кожною людиною (ліквідатором) безліч невирішених проблем, і надіятися немає на кого. Остання надія тільки ще на Господа Бога. Може він оцінить наші заслуги перед державою і народом. І тільки щира молитва до Бога полегшить наші болі і страждання.

Гіркий полин над Прип'яттю хитається
Як нашої самотності Пророк,
Є ще одне, що в світі не прощається –
Коли підняти руку на народ.

Ліквідатор аварії на ЧАЕС,
Голова районної добровільної
спілки «Чорнобиль»

В. Мельник.

Долю зірка "Чорнобиль" обпекла

26 квітня – День пам'яті. День скорботи і роздумів. Бо нам таки є над чим замислитись. Живемо на технологічному вулкані. Чи не повториться трагедія в іншому місці? Чи стало наше суспільство за 30 років зібранишим? Чи стали ми більше шанувати рідну землю?

Внаслідок катастрофи на Чорнобильській АЕС значні території України радіоактивно забруднені: це 73 адміністративні регіони – 12 областей (з 25), 7 міст обласного підпорядкування. Кількість офіційно зареєстрованих постраждалих осіб становить близько 3,7 млн., серед них 1,3 млн. дітей у віці до 14 років. На радіаційно-забруднених територіях проживають 2,3 млн. осіб, близько 0,5 млн. дітей.

На Тернопіллі живе понад 60 тисяч осіб, які потерпіли через Чорнобильський смерч. Понад три з половиною тисячі мешканців області стали на боротьбу з атомом.

У книгу мужності і болю «Вогонь Чорнобиля» занесено імена тих, хто став супроти ядерної стихії.

Серед ліквідаторів найбільшої техногенної аварії в світі на ЧАЕС були і наші земляки: ветерани пожежної охорони Збараського району полковник Микола Шишковський, майори Ігор Чехович та Олександр Басюк.

Більш як триста наших краян відійшли у вічність. Середній вік цих бійців з невидимим ворогом становить 44 роки. Саме пора і рости і діяти. Але страшний атом підняв їхні душі в небеса. Ми не маємо права забувати їх. То ж пам'ятаймо імена тих «чорнобильців», жителів Збаражчини, які обпалені зіркою полину відійшли у вічність... а їх уже налічується аж 54...

1992 р.

Лев Марія Василівна
Голубович Роман Петрович
Чопик Василь Іванович

1993 р.

Скрипчинський Федір Павлович
Альохін Віктор Миколайович

1994 р.

Демчук Антон Дем'янович
Хруник Роман Вікторович

1995 р.

Катушин Дмитро Семенович

1997 р.

Кривогубець Василь Іванович

1998 р.

Редько Ігор Іванович

2000 р.

Славінський Михайло Михайлович
Хрін Зеновій Володимирович
Вонсіцький Платоній Володимирович
Будзиган Іван Семенович
Найко Степан Дмитрович

2001 р.

Михайлечко Степан Петрович

2002 р.

Шеліга Ігор Степанович

Лазарко Віктор Михайлович

2003 р

Кузьмиха Мирослав Миколайович

Карич Михайло Васильович

Слюсарчук Дмитро Федорович

2005 р.

Мусій Володимир Васильович

Брегін Ярослав Михайлович

2006 р.

Юрчинський Олег Ілліч

Блащишин Іван Афанасійович

2007 р.

Вовчишин Богдан Омелянович

Михайлов Степан Михайлович

Коруна Василь Петрович

Карпенко Володимир Григорович

Вінтонович Михайло Васильович

Сидорук Георгій Дмитрович

Степанисько Василь Антонович

Кондро Омелян Іванович

2008 р.

Заєць Дмитро Якович

Дарчук Іван Іванович

Олійник Майя Луківна

Демчук Анатолій Мефодійович.

2009 р.

Самотіс Григорій Якович

Луцко Ізидор Іванович

2010 р.

Пилипчук Богдан Васильович
Танащук Василь Петрович

2011 р.

Дир Дмитро Юрійович
Рись Василь Гнатович
Ващук Василь Миколайович

2012 р.

Данилків Степан Дмитрович
Гардашевський Микола С.
Герасимлюк Володимир Петрович
Пастернак Володимир Петрович

2013 р.

Данилків Петро Степанович
Білоус Володимир Васильович
Бойко Степан Андрійович

2014 р.

Прокопович Богдан Євгенович
Купина Іван Федорович

2015 р.

Андрощук Іван Петрович

Ми схиляємо свої голови перед усіма, кого сьогодні немає вже з нами, перед тими, хто ціною власного життя оплатив шанс на життя мільйонів.

У вдячній пам'яті людській

Врятований світ – найкращий пам'ятник тим, хто загинув у Чорнобильському пеклі. Пам'ятаймо про них і робімо усе, щоб ніколи більше не падала на землю гірка зірка Полин...

Як наша довічна вдячність тим, хто ризикуючи своїм здоров'ям, життям брав участь у ліквідації наслідків аварії, відроджував і продовжує відроджувати до нового життя обпалену радіацією землю, споруджено меморіальні пам'ятники. Священна пам'ять про всенародний подвиг, який ніколи не зітреється з історії людської, не померкне у віках.

У Збаражі 26 квітня 2006 року у парку ім. полковника Бурляя було відкрито пам'ятник ліквідаторам аварії на ЧАЕС

На пам'ять нинішнім і майбутнім поколінням...

*Пересторога всій Землі
І людству теж пересторога –
Звучить у день, в нічній імлі,
Проймає все життя тривога...*

Чорнобиль - слово, як набат, то наше пекло, наша доля...

За підсумками Міністерства охорони здоров'я понад 400 тисяч – це особи, які брали безпосередню участь у ліквідації наслідків аварії на ЧАЕС. Це статистика. А скільки хвороб поза нею? Ті, хто тридцять років тому були дітьми, сьогодні відчувають Чорнобиль через проблеми із щитовидною залозою. А скільки їх страждає від захворювань крові та інших хвороб, спричинених невидимим ворогом – радіацією.

Громадяни України, яких ми називаємо «чорнобильці» і понині відчувають той гіркий присмак біди, не маючи відповідного захисту від держави.

Ми повинні знати імена тих збаражчан, кому доля відвела місію рятувати світ.

Прізвище, ім'я, по-батькові, рік народження, місце проживання:

Андрощук Іван Петрович, 1946, с. Бутин
Бабій Ярослав Трофимович, 1955, м. Збараж
Бай Михайло Євгенович, 1963, м. Збараж
Байдецький Олександр Петрович, 1948, с. Діброва
Басюк Олександр Петрович, 1950, с. Ліски
Бенько Володимир Володимирович, 1956, с. Кобилля
Березовський Віктор Йосипович, 1957, м. Збараж
Бик Петро Сергійович, 1958, с. Кунинець
Білоус Володимир Васильович, 1959, м. Збараж
Богайчук Степан Григорович, 1956, с. Гніздишне
Божок Іван Ярмолайович, с. Великий Раковець
Бойко Василь Андрійович, 1952, м. Збараж
Бойко Степан Андрійович, 1952, с. Вищі Луб'янки
Брега Микола Іларіонович, 1935, смт. Вишнівець
Бринюк Дмитро Сильвестрович, с. Великий Раковець
Ваврійчук Сергій Васильович, 1959, м. Збараж

Валеня Богдан Юрійович, 1954, с. Тарасівка
Ващук Василь Миколайович, 1949, с. Великий Кунинець
Вільчук Микола Степанович, 1958, с. Великі Вікнини
Віннічук Володимир Миколайович, 1953, с. Діброва
Вінтонович Олег Васильович, 1954, м. Збараж
Волинець Микола Васильович, 1964, с. Дзвиняче
Волохатий Іван Петрович, 1964, с. Бодаки
Волохатий Іов Миколайович, 1957, м. Збараж
Воляннюк Антон Павлович, 1965, с. Лози
Воляннюк Микола Васильович, 1964, с. Чеснівський Раковець
Воляннюк Ярослав Маркович, 1953, с. Малий Раковець
Галіаш Ярослав Володимирович, 1952, м. Збараж
Гевко Микола Григорович, 1965, с. Нижчі Луб'янки
Герасимлюк Володимир Петрович, 1955, с. Вищі Луб'янки
Гіжовський Богдан Павлович, 1959, с. Киданці
Глинчук Микола Сергійович, 1956, с. Колодно
Горошко Віктор Сергійович, 1964, с. Лози
Горошко Ілько Гаврилович, 1944, с. Великі Вікнини
Гусарчук Володимир Юхимович, 1960, с. Максимівка
Гуцало Григорій Олегович, 1959, с. Лози
Данилків Ігор Степанович, 1961, м. Збараж
Данилків Петро Степанович, 1957, м. Збараж
Данилків Степан Дмитрович, 1930, м. Збараж
Данилюк Микола Климович, 1954, с. Раковець
Демент'єв Микола Степанович, 1950, с. Великі Вікнини
Дир Дмитро Юрійович, 1936, м. Збараж
Додик Генадій Тарасович, 1961, м. Збараж
Долина Ігор Євгенович, 1966, с. Старий Вишнівець
Домбик Роман Якович, 1959, м. Збараж
Дробик Микола Олександрович, 1962, с. Кинахівці
Дячун Зеновій Мирославович, 1954, с. Розношинці
Залецький Володимир Ярославович, 1962, с. Залужжя
Зінчук Олексій Максимович, 1952, с. Великий Кунинець
Іванчук Василь Ігорович, 1963, м. Збараж
Івахов Анатолій Семенович, 1949, м. Збараж

Казновицький Ігор Григорович, 1956, с. Бутин
Каліновський Василь Григорович, 1961, м. Збараж
Каплун Ярослав Васильович, 1960, м. Збараж
Карпець Степан Сидорович, 1955, с. Великий Кунинець
Качка Григорій Васильович, 1963, с. Оприлівці
Киричук Петро Іванович, 1949, с. Витківці
Кіндратюк Микола Богданович, 1965, м. Збараж
Кіт Василь Іванович, 1948, с. Старий Збараж
Коваль Теодор Григорович, 1951, м. Збараж
Козак Іван Іванович, 1954, с. Заруддя
Козакевич Валерій Григорович, 1952, м. Збараж
Колеснік Іван Павлович, 1946, смт. Вишнівець
Колеснік Інна Михайлівна, 1967, с. Лози
Корнатий Василь Михайлович, с. Олишківці
Коровець Яків Павлович, 1950, с. Дзвиняча
Косінський Василь Іванович, 1959, с. Зарубинці
Коцюбка Іван Олексійович, 1960, с. Травневе
Кравчук Антон Іванович, 1934, с. Киданці
Крись Іван Дмитрович, 1955, с. Колодно
Крупський Юрій Петрович, 1958, м. Збараж
Купина Іван Федорович, 1954, с. Добриводи
Липка Степан Петрович, 1964, с. Нижчі Луб'янки
Литовець Євген Володимирович, 1957, с. Кретівці
Луцко Ізидор Іванович, 1947, м. Збараж
Ляхович Георгій Григорович, 1961, с. Ст. Вишнівець
Магдюк Володимир Васильович, 1961, с. Колодно
Марчиниш Євген Петрович, 1945, с. Котюжино
Медвідь Маркіян Никифорович, 1959, с. Кобиля
Мельник Василь Степанович, 1952, м. Збараж
Мосійчук Сергій Варіонович, 1946, с. Коханівка
Моспанко Іван Захарович, 1947, м. Збараж
Мурашко Микола Петрович, 1963, м. Збараж
Немий Богдан Михайлович, 1951, с. Синягівка
Нечай Василь Степанович, 1959, м. Збараж
Ничка Петро Євстахович, 1962, с. Олишківці

Олійник Олександр Іларіонович, 1962, м. Збараж
Олійовський Микола Васильович, с. Мала Березовиця
Орлінський Юрій Теодорович, м. Збараж
Островський Теодор Михайлович, 1957, смт. Вишнівець
Павленко Марія Павлівна, 1967, м. Збараж
Павлюк Віктор Михайлович, 1960, м. Збараж
Палинський Василь Петрович, 1959, с. Максимівка
Панасюк Федір Степанович, с. В. Раковець
Панчишин Василь Миколайович, 1962, с. Нижчі Луб'янки
Панчук Василь Йосипович, 1951, с. Котюжино,
Парій Євген Степанович, 1960, м. Збараж
Парій Степан Кирилович, 1933, с. Вищі Луб'янки
Парій Ярослав Григорович, 1948, с. Вищі Луб'янки
Пастернак Володимир Петрович, 1962, м. Збараж
Пилипчук Богдан Васильович, 1947, с. Коршемки
Пиріжок Ярослав Петрович, 1952, с. Добриводи
Плисюк Сергій Арсенович, 1968, с. Шимківці
Полежай Андрій Зиновійович, 1963, с. Шили
Прокопович Богдан Євгенович, 1956, с. Чернихівці
Проценко Жанна Тимофіївна, 1940, м. Збараж
Путятинський Анатолій Миколайович, 1966, с. Н. Луб'янки
Пюрковський Богдан Степанович, 1950, м. Збараж
Рарок Василь Володимирович, 1964, с. Новики
Рибчинський Степан Антонович, 1949, с. Лози
Рись Василь Гнатович, 1953, с. Кривчики
Романюк Володимир Іванович, 1967, с. Великий Кунинець
Росіл Олег Тимофійович, 1964, с. Вищі Луб'янки
Рудак Петро Степанович, 1951, с. Бутин
Савчук Євген Григорович, 1952, м. Збараж
Семенець Олександр Григорович, 1954, с. Романове Село
Семенець Тетяна Сергіївна, 1967, с. Кунинець
Складанюк Микола Максимович, 1951, с. Великий Раковець
Скоробогатий Володимир Петрович, 1950, с. Кунинець
Собко Ярослав Федорович, 1950, с. Бодаки
Собчишин Іван Миколайович, 1959, с. Іванчани

Сорока Роман Миколайович, 1953, с. Максимівка
Старовойт Степан Григорович, 1932, м. Збараж
Степан Володимир Дмитрович, 1953, с. Нижчі Луб'янки
Степанова Любов Іванівна, 1964, м. Збараж
Суфлян Михайло Васильович, 1952, с. Залісці
Суходольський Ярослав Петрович, 1965, м. Збараж
Тарашук Іван Андрійович, 1963, с. Чорний Ліс
Тебенько Антон Васильович, 1947, с. Колодно
Теслюк Володимир Васильович, 1956, с. Шимківці
Тимошенко Юрій Олександрович, 1957, смт. Вишнівець
Томчук Михайло Семенович, 1953, м. Збараж
Тонкошкура Сергій Павлович, 1956, с. Максимівка
Трачук Олександр Леонідович, 1958, с. Котюжино
Тютюнник Іван Володимирович, 1957, с. Доброводи
Фесина Микола Костянтинівич, 1956, м. Збараж
Хом'як Микола Васильович, 1957, с. Кинахівці
Хоміцький Василь Платонович, 1957, с. Вишнівець
Храпливий Михайло Ананійович, 1957, с. Решнівка
Цінкевич Володимир Антонович, 1957, с. Колодно
Черватюк Анатолій Миколайович, 1961, с. Решнівка
Чехович Ігор Григорович, 1956, м. Збараж
Чиж Ігор Романович, 1962, м. Збараж
Чорний Володимир Анатолійович, 1959, м. Збараж
Шуповал Леонід Болеславович, 1960, м. Збараж

Список людей, які були переселені із забруднених територій

Бржиська Олександра Яківна, 1951, м. Збараж
Бржиський Андрій Васильович, 1974, м. Збараж
Бржиський Василь Олександрович, 1946, м. Збараж
Бржиський Роман Васильович, м. Збараж
Бричка Валентина Адамівна, 1973, с. Охримівці
Войтович Осип Олексійович, 1974, с. Залісці
Денисюк Ольга Костянтинівна, смт. Вишнівець

Жмайло Олена Григорівна, 1971, с. Іванчани
Заяць Алла Володимирівна, 1987, с. Шимківці
Каплун Валентина Вікторівна, 1963, м. Збараж
Каплун Євген Богданович, 1961, м. Збараж
Котяш Ганна Іванівна, 1957, с. Добриводи
Котяш Іван Іванович, с. Добриводи
Котяш Лілія Іванівна, с. Добриводи
Лавренко Софія Григорівна, м. Збараж
Мацюк Олена Іванівна, 1983, м. Збараж
Миколайчук Валерій Миколайович, 1974, смт. Вишнівець
Петровська Любов Михайлівна, 1967, с. Максимівка
Петровський Микола Павлович, 1960, с. Максимівка
Свирид Людмила Миколаївна, смт. Вишнівець
Троцька Лідія Микитівна, 1942, с. Великий Кунинець
Троцький Василь Павлович, 1978, с. Великий Кунинець
Троцький Володимир Павлович, 1972, с. Малий Кунинець
Троцький Павло Максимович, 1939, с. Великий Кунинець
Фомін Валентин Олексійович, 1969, м. Збараж
Холявська Людмила Іванівна, 1970, с. Вищі Луб'янки
Чорна Галина Іванівна, 1959, с. Добриводи

Спогади учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, зібрані бібліотекарями Збаразької ЦБС

(Записано зі слів нижче згаданих людей)

Неначе лелеки летять роки. А не стихає і ніколи не вщухне біль тієї біло пінної Чорнобильської весни, біль втрат. І тоді. І сьогодні. І завтра.

Час не заколисує рани. Не минув біль Чорнобиля. Щодня, щохвилини волає він численними проблемами у різних сферах суспільства, у долях мільйонів людей. І наш святий обов'язок сьогодні пам'ятати про кожного, чию долю обпик Чорнобильський вогонь... Пам'ятати про живих і про тих, хто віддав життя, захищаючи планету.

*Чорнобильський вітер по душах мете,
Чорнобильський пил на роки опадає,
Годинник життя безупинно іде
... Лиш пам'ять, лиш пам'ять усе пам'ятає*

с. БОДАКИ

Матеріал зібрала:

*Савчук С. В., бібліотекар
бібліотеки-філії с. Бодаки*

Волохатий Іван Петрович

Проживаю в селі Бодаки, де і народився 17. 07. 1964 р.
В травні 1986 року мене призвав Збаразький військомат.

Звільнили з роботи, де я працював в колгоспі шофером після армії. Цього ж дня відправили в Скалат, де був розташований літній тренувальний табір. У таборі було п'ять пожежних машин – із Скалата, Підволочиська, Бережан, Почаєва та Кременця. Там нам пояснили, чого призвали. Прибули ми туди біля обіду, почали тренування з пожежними машинами. Шофери – закачка та відкачка води, а «рукавники» – тренування з рукавами. Тренувалися до вечора. Вранці, з п'ятьма пожежними машинами нас відправили на Київ. Приїхали в село Оране, там вже стояв табір з розбитими палатками. Людей не було, а машин було багато. Ми почали обживатися, але не встигли, бо поступила команда виїжджати на ЧАЕС. Виїхали приблизно об одинадцятій годині ранку і через півгодини вже були на місці. З південної сторони, де вирвало два поверхи корпусу біля реактора, ми почали ставити «Ліса» (риштування, збірна конструкція). Ми за спеціальністю шофери, а не будівельники, але змушені ставити, бо не було кому – а діру потрібно було негайно закривати. Ми рахувалися не як військові, а як підрозділ МВС (Міністерство Внутрішніх Справ). Наш комбат також був із запасу.

10 червня 1986 р. (Волохатий І. в білому)

Харчували наш батальйон окремо від військових і харчували дуже добре. У нашому підрозділі був свій шеф-повар. Після кожного повернення зі станції обов'язкова баня, заміна одягу та взуття повністю і відразу – харчування. На наступний день нас розформували по машинах і почалася служба. Виїжджали за наказом комбата круглі сутки по черзі, коли кому випаде, але не всі разом.

Спочатку почували себе спокійно, поки через дві неділі служби не помер перший чоловік. Ми приїхали разом зі станції, пішли в баню як завжди і сіли перекурити. Чоловік встав і пішов, але не дійшовши до палатки, впав.

Лікарі повибігали, намагалися допомогти, але врятувати його не вдалося. Я мав покійного відвезти додому в Підволочиський район. Вже була дана команда від комбата підготувати машину (швидку допомогу). Вранці поступила інша команда – що ми не повеземо, бо приїде машина з Тернополя і забере покійного та поховають його зі всіма почестями. Нам нікому не дозволили поїхати на похорон. Приблизно через тиждень помер другий чоловік, також із

Підволочиського району. Ввечері ліг спати, а вранці вже не встав, і того чоловіка також забрала машина з Тернополя.

Після другої смерті ми почали вимагати додаткову медичну комісію, бо не довіряли показникам індивідуальних дозиметрів. На службу ми ще їздили, але комбату поставили умову: «Якщо не буде медичної комісії, то на роботу не виїдемо».

Прошло декілька днів, а обстеження комісії так і не дочекалися. Нас врятували старші хлопці, бо ми були ще молоді. Вони сказали нам: «Не бійтеся покарання за невиконання наказу і не сідайте за кермо машин».

Комбат доповів вищому керівництву, що батальйон відмовляється від виїзду на службу через смерть двох людей і вимагають додаткову медичну комісію. Приїхав командир Дніпропетровської дивізії, але ми і його наказу не підкорилися. Після сварки двох командирів (розмова була в палатці), командир дивізії поїхав і наш комбат поставив наступне завдання: «Необхідно виїхати чотирьом машинам на станцію». Хіміки порахували людей, в яких нараховувалась сама менша кількість мікрорентгенів і вони виїхали. Хлопці повернулися з виїзду, а ввечері по нас приїхали автобуси і ми відправилися додому. Перебували ми на ліквідації півтора місяця.

Нагороджений грамотою «За безупречное выполнение служебного долга в период ликвидации последствий аварии на Чернобыльской АЭС» та медаллю «Захиснику Вітчизни» (Указ Президента від 14 жовтня 1999 р.). Зараз держава про нас забула, хоча нас, чорнобильців, залишилось вже зовсім мало.

Собко Ярослав Федорович

На ліквідацію Чорнобильської аварії мене, жителя с.Бодаки, Собко Ярослава Федоровича 1950р. народження, відправили 23 грудня 1988 року через Збараський райвійськкомат. Прибули в Білу Церкву, де нас переодягнули і

перевезли в с.Оране Іванківського району Київської області в в/ч 38867 Прикарпатського в/ округу. Окрема рота радіаційної розвідки. Я працював шофером. Через дві неділі оформили допуск для виїзду на АС. Перевозив дозиметристів, які обслуговували АС, де й одержав дозу опромінення в к-ті 4,9 бер. Звільнився 4 березня 1989 року.

Оформлявся на пенсію в 55 років. Відмовили, так як сказали, що немає повністю днів, які потрібно на пільгову пенсію. Хворів, в 2006 році зробили операцію по видалення нирки і частини печінки. Оформили на III групу інвалідності довічно. Тепер я інвалід III групи і ліквідатор аварії на ЧАЕС I категорії, потерпілий від ЧАЕС I категорії. А пенсію призначили як інваліду війни, а не як чорнобильцю, що суперечить Закону «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи № 796-ХІІ від 28 лютого 1991 року».

Допомоги на оздоровлення (4 мінімальні оклади) не одержував а також не одержував разової компенсації в розмірі 30 мінімальних зарплат.

По рішенню суду мені повинні були повернути 23 тисячі гривень, які вже три роки Пенсійний фонд не повертає.

с. Великі Вікнини

Матеріал збирала:

*Міганович Л. О., бібліотекар
бібліотеки-філії с. В. Вікнини*

Микола Степанович Вальчук та Василь Іванович Кривогубець

Наші земляки – односельчани теж зіткнулися із цим ворогом. Чорне крило цього жахіття зачепило і їх: мужніх, сміливих, безстрашних Миколу Степановича Вальчука та Василя Івановича Кривогубця.

Жили собі в Великих Вікнинах два звичайні хлопці. Микола Степанович народився 20 грудня 1958 року, а Василь Іванович 30 вересня 1959 року.

Микола вивчився на тракториста і почав працювати в рідному колгоспі. На ліквідації аварії чоловік пробув 128 днів. Розповідав, що їх привезли в ліс Київської області, Іванківського району. Жили в палатках. На роботу, в зону, добиралися кожен день в межах до 50 км. Робили скоби, копали рови. Бути близько реактора дозволялося тільки 15 хвилин. Кожен день міняли одяг, їсти давали добре, також приїздили кіномеханіки, які крутили кіно і артисти приїздили з концертами. Дисципліна була військова, кожен день відмічалися. Сам Микола мав посаду постачальника, одночасно його обов'язком був ремонт техніки. Чоловіка призначили старшим палатки, де під його керівництвом знаходилося тридцятьоро людей. Той жах, який побачив, не може забути і донині. Коричневі обгорілі ліси, пусті села часто спливають у його думках.

Василь своє ремесло, слюсаря-ремонтника, поїхав здобувати у Кам'янець-Подільський, вчився добре, практику проходив у Кривому Розі. У 1979 році, після практики, призвали в армію. Спочатку проходив службу в Тулі, а потім перевели у Казахстан. В 1981 році, після армії, їздив на заробітки в Черкаську, Київську, Харківську області. Із цих заробітків привозив багато зерна.

Спокійне, трудове, сільське життя хлопців змінилося 10 січня 1987 року. Їх було призвано ліквідувати аварію на Чорнобильській АЕС. Зі слів мами Василя, Марії Карпівни, Василь працював на бульдозері. В 30-ти кілометровій зоні згортав у «могильники» ліс, який засипали землею, також був біля реактора, допомагав закривати ліс. У травні приїхав додому, сказав до мами, що більше п'яти років не проживе, а йому судилося дожити до 18 червня 1997 року. Цього дня його не стало.

Дякуємо вам, дорогі наші односельці, що ви ціною власного здоров'я рятували нас і всю нашу Україну від такого підступного ворога. Бажаємо вам Миколо Степановичу міцного здоров'я, великої життєвої радості, миру над головою. А Василю Івановичу Царства Небесного і Вічної пам'яті.

с.Великий Кунинець

Матеріал зібрала:

*Санець Г.А., бібліотекар
бібліотеки-філії с. В. Кунинець*

Трагедія на ЧАЕС сколихнула весь світ. Сталося те, що і до сьогодні з болем в серці відчуває кожен ліквідатор цієї страшної трагедії. Напевне всі, хто служив в армії, був в певній мірі знайомий з наслідками атомного вибуху.

Бик Петро Сергійович

8 січня 1987 р. мені принесли з сільської ради повістку з'явитись у військкомат. Нас, близько 30 чоловік, відправили на медогляд. Пройшовши медогляд і отримавши повідомлення на роботу, нам потрібно було прибути 10 січня на 10 годину в м.Збараж у військкомат. Відібравши нас близько 20 чол., відправили в Тернопіль. Зі мною були хлопці з Бутина, Раківця, Вікнин, Шимковець. В Тернополі сформували групу із 120 чол. і після бесіди військкома з кожним, відправили поїздом в Білу Церкву де ми отримали військову форму і автобусами поїхали в Оране, а потім – в військову частину, що поблизу с.Термахівка. Почалися звичайні солдатські будні. Спочатку декого посилали в «зону» так, як наш полк був в резерві - на випадок повені. Майже вся техніка стояла в готовності і була завантажена мішками з піском, на випадок прориву дамби.

21 квітня було сформовано групу і відправлено в м.Чорнобиль. Починаючи з 22-го квітня по 8 травня ми виконували завдання по захороненню «рижого лісу». Цей ліс валили бульдозерами, бензопилами, а зверху засипали 70 см шаром піску і шаром родючого ґрунту. Як нам говорили, що будуть садити другий. Працювали ми там по дві години на день: з 9.00 до 11.00. Другий день – з 15.00 до 17.00. Одного дня нам сказали терміново забиратися з території. Коли від'їхали, то було видно як із труби між 3-4 блоками іде чорний

дим. Після цього рівень радіації різко підскочив. Набравши допустиму дозу, ми були відправлені у військову частину і після прибуття солдат на заміну – відправлені додому. Пройшло вже стільки часу, але і дотепер ми всі відчуваємо цю трагедію. Багатьох хлопців, які були на ліквідації, уже немає серед живих. Ця аварія багато чому повинна була б навчити тих, хто і зараз грається з атомом.

с.м.т.Вишнівець

Матеріал зби́рала:

*Крись С. І., завідувач
бібліотеки-філії для дорослих
с.м.т. Вишнівець*

Островський Теодор Михайлович

Чорнобиль стосується кожного – живих і ще не народжених. Пам'ятайте ж про це! І іншим не давайте забувати про найбільшу катастрофу минулого сторіччя: адже Чорнобиль не має минулого часу! Інколи починає здаватися, що плин часу поступово притуплює біль трагедії: адже відтоді вже народилося, виросло й пішло в життя ціле покоління! Але це лише тоді, коли безпосередньо не стикаєшся із страхітливими наслідками дії «мирного атома», що раптом вийшов з-під людського контролю.

Ту мирну весняну українську ніч на берегах Прип'яті люди ніколи не забудуть. Вона була, як зараз усім здається, найтихішою і найтемнішою. І не сповіщала про біду...

Проте в ту саму ніч з 25-го на 26 квітня відлік часу став уже далеко не мирним, а бойовим і аварійним. Відлік пішов на години, хвилини і секунди. О першій годині 23 хвилини 40 секунд, коли всі спали безтурботним сном, над четвертим

реактором Чорнобильської атомної електростанції несподівано велетенське полум'я розірвало нічну темряву. Трапилось це в 130 км. на північ від Києва.

Ранньою весною 1986 року з військкомату принесли мені повістку на призначене число з'явитися з речами першої необхідності і продуктами харчування на 2 дні у Збараський військкомат. Нам ніхто нічого не говорив, для чого нас зібрали і куди відправляють. Здогади були різні, але найстрашніше підтвердилося на Тернопільському залізничному вокзалі, на який звезли чоловіків з багатьох районів області і всіх разом відправили в невідомість, бо ніхто навіть уявити не міг, що попереду.

Поселили нас за 70 км. від Чорнобильської станції. Жили в палатках по 35 чоловік. Нас повністю вдягнули і взули у військову форму. Робочі дні розпочиналися в 5 год. ранку, садили в машини «Урал» і везли на станцію. Машини до самої станції не доїжджали, нас пересаджували в інші, одягали спец одяг і довозили до станції, де ми йшли працювати.

Перше враження про побачене всіх шокувало: соснові ліси згоріли від радіації і були жовтими і мертвими, бабаки бігали без шерсті, в охолоджувальних каналах плавала риба більша за людину, в лісах росла велика кількість білих грибів, що ногою

не було де ступити; кругом станції були суцільні руїни – це наслідки гасіння пожежі і масштабу катастрофи. Ловити рибу і збирати гриби суворо заборонялося через високий рівень зараження і навіть каралося великими штрафами.

Робота в нас була різноманітною. Потрібно було мити приміщення, різне обладнання, машини різними хімічними розчинами для знезараження, вичищати канали від сміття, грузу, видовбувати плитку та асфальт. На даху зірваного енергоблоку

працювали машини-роботи, а наша робота – приміщення. Тривалість роботи була різною – це залежало від місця роботи і рівня радіації – від кількох годин до кількох хвилин. Були такі дні, що нас заводили на станцію і через 1-2 хв. виводили з неї через високий рівень радіації.

Наша цікавість заводила нас в такі місця Чорнобильської станції, куди не можна було навіть близько наблизитися. Я на власні очі бачив цей зірваний енергоблок зблизька і все, що поховав він в собі під час пожежі. Все побачене по сьогоднішні дні я згадую зі сльозами на очах. Бо людська брехня і необізнаність наслідків – знищила не одне молоде життя.

Після закінчення роботи на станції в кожного робітника вимірювали рівень зараження радіацією. Чоловіків заставляли митися, повністю переодягатися, тоді вивозили з станції. В

мене було 56 виїздів на станцію. Коли рівень зараження радіацією в мене дійшов до максимальної норми, мої виїзди припинилися. Надалі нас залучали до різних інших робіт. Ми виїжджали в 30-ти кілометрову зону відчуження, в села, де нам потрібно було руйнувати хати і вивозити груз; виконували ще безліч робіт за наказом військового начальства. Ліси біля станції повністю вирубувалися. Оброблялися якоюсь рідиною і закопувалися. В цей період навколо Чорнобильської зони стояла велика кількість полків, які виконували кожний свою роботу. Люди працювали і не здогадувалися про велику небезпеку, яка загрожувала їхньому здоров'ю. Більшість моїх побратимів уже давно немає в живих, а які залишилися живі, з сумом згадують усе пережите. В кожного в душі залягла велика образа на нашу владу, яка з кожним роком все більше забуває подвиги цих людей, обділяє їх у всьому. Вони, чорнобильці, живуть немінними інвалідами з елементарними мізерними пільгами. Моє перебування в Чорнобилі тривало 3,5 місяці.

В Чорнобильській зоні суворо заборонялося робити світлини, але через недотримання наказу я маю гіркі спогади свого скаліченого життя.

с. Залісці

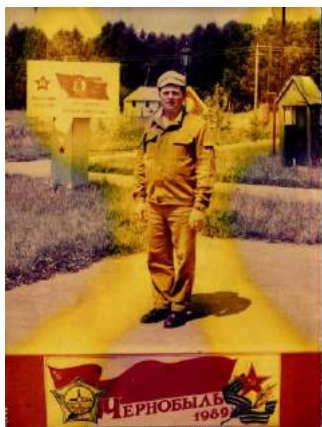
Матеріал зібрала:

*Формазюк А. С., завідувач
бібліотеки-філії с. Залісці*

26 квітня 1986 року на четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС стався вибух, який повністю зруйнував реактор. Після аварії утворилася радіоактивна хмара, яка накрила не лише Україну, але й інші країни. Чорнобиль захопив у смертельні обійми 786 населених пунктів Київської, Житомирської, Чернігівської, Брянської, Могильовської, Гомельської областей. В історії людства ще не було такого.

Пожежники разом з персоналом АЕС першими пішли на невидиму смерть. Вони зупинили вогонь, тим самим відвели ще більшу катастрофу, яка могла статися.

Суфлян Михайло Васильович

Уже пройшли роки, після тієї страшної вогняної ночі 1986 року, згадує Михайло Васильович Суфлян, житель с.Залісці, коли його викликали у військкомат і сказали, що потрібно їхати на ліквідацію аварії на Чорнобильській АЕС. Михайло, 1952 р. народження працював шофером у колгоспі.

10 червня 1989 р. я вже був у полку в с.Термахівка, Іванківського району, Київської обл., 70 км. від Чорнобиля. Поселили нас в палатки по 50 чоловік в кожній. Кожному з нас видали одягу і зразу повезли на роботу. Їздили ми «Уралом» із брезентом по 24 чоловіки на машині. Везли нас до 30-ти кілометрової зони однією машиною, потім

пересаджували на другу. І так кожний день три місяці до 10 вересня.

В цьому селі стояв не один полк, транспорт підвозив людей один за одним.

По приїзді в зону знову переодягалися повністю в другу одежу. Працювали змінами по 1 год., адже тривале перебування під впливом радіації могло коштувати життя. Ми сокирами вирубували гідротеплоізоляцію на даху третього блоку АЕС. Кран діставав вирубані куски $1 \times 1 \text{ м}^2$, грузив на машину і їх вивозили. При вході і виході з території АЕС нас кожний раз «просвічували». Через деякий час нас перевели на ремонт їдальні: обдирали штукатурку, зривали плитку. Під кінець вже клали асфальт біля самої АЕС. Машини постійно їздили і робили дезактивацію території.

Ми були вражені кількістю техніки, яка стояла на майданчиках в багатьох місцях. Це – саме та техніка, на якій робили свою справу ліквідатори.

До обіду ми вже верталися в свої палатки. Годували нас добре. Давали м'ясо, різні фрукти, казали пити побільше мінеральної води.

Михайло показує посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, пропуск № 8347.

Набрав він на ліквідації 4,996 бер радіації. Пільгами не користується, на санітарно-курортне лікування виділяють 75 грн. в рік, а здоров'я втратив багато. Михайло згадує про земляка з Бережанського району. На жаль, його вже немає серед живих.

Кожен чорнобилець має не тільки моральну травму, але й втрату здоров'я. Суфлян Михайло нагороджений медаллю «Захисник Вітчизни».

Івахов Анатолій Степанович

Урядове завдання по ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС проходив в в/ч 43187 Іванківський район, населений пункт Термахівка. Доставляли нас зі ст. Тернопіль до м. Києва залізничним транспортом. В м. Біла Церква нас одягли у військову форму і автобусом везли до військової частини 43187. Одне запам'яталось: хто був без деякої кількості зубів виводили зі строю і відправляли додому, без всякої мови.

Службу проходив з 6 червня по 4 жовтня 1988 р.

Основне завдання нашої частини було проведення дезактивації території від радіації. А ці роботи проводили в Білоруській соціалістичній республіці, а саме – Гомельська область. Населені пункти, які мали велике зараження радіацією хоронили в землю: викопували технікою котловани і зносили в них будинки, накриваючи землею. У населених пунктах, де рівень радіації був нижчий, замінювали огорожі на нові і перекривали дахи будинків. Участь у ліквідації аварії приймали хлопці з Чортківського та Кременецького районів. Проживали ми в палатках, де ліжка були в 2 яруси. В одній палатці знаходилось по 60 чоловік. Палаток нараховувалось біля 20 штук: тобто рядового і сержантського складу було водночас біля 1200 чоловік. Начальство і командир, начальник штабу і заступники проживали в вагончиках – один на двох чоловік. Їжу ми приймали в столовій одночасно всі: офіцери, прапорщики, командири військової частини і всі нижче рангом. Годували нас дуже добре, в той час, як в інших воєнних

частинах хлопці скаржились на нехватку їжі, особливо ті, котрі приїжджали до нас у відрадження. Це велика заслуга командира в/ч 43187 полковника Мосейчука, який строго вимагав і говорив: «Тут батьки служать, яких дома чекають дружини і діти». Знезараження території (асфальту) проводили з миючих машин, заливаючи все водою. Робота проводилася на протязі цілого світлового дня. Сонце пекло немилосердно, температура повітря вище 40⁰С. Під вечір і вночі нас комарі «доїдали».

Службу закінчили після 90 днів і нас відправили машиною до ст. Малин, а звідти до Рівного залізничною дорогою і до Тернополя автобусом.

Найгірше те, що реабілітація і лікування учасників – ліквідаторів аварії на ЧАЕС на дуже низькому рівні, як і вся робота по екології в Україні. І найбільша брехня, що можна жити у тій «зоні» населенню (ясно для кріпаків), бо велике начальство і їхні сім'ї туди не рвуться особливо. І друга біль, що чорнобильцям, які виграли суди місцеві і апеляційні, по пенсіях – не вертають гроші, а це суми від 60 до 160 тисяч гривень і пенсії не одержують, які мають бути: 1 група – 10000 грн.; 2 група – 8000 грн.; 3 група – 6000 грн. Обіцяв Яценюк повернути по 10% в рік, але і цього немає. Така наша гуманна влада - «мова мовиться, а хліб їмо».

І саме болюче, що більше 50 чоловік по Збарзькому району вже покинули цей світ, а ми всі натуральні інваліди – нікому тепер непотрібні. Нас в районі I-II категорію мають біля 20-ти чоловік.

Дають, правда, на харчування 292 грн. в місяць – і ті хотіли забрати, і 2 місяці (січень і лютий) затримали виплату, а в березні після скликання зборів чорнобильців разом з адміністрацією, районною радою все таки добились повернення цих «копійок» від органів соціального захисту населення, хоча гроші були на рахунок.

26 квітня 2016 р. буде 30 років з часу трагедії, цієї страшної аварії на Чорнобильській АЕС. На довгі – довгі роки буде нам дивитись в очі правда – живим, але нездоровим.

с. Киданці

Матеріал збрала:

*Астраханцева С. Б., бібліотекар
бібліотеки-філії с. Киданці*

Гіжовський Богдан Павлович

Я, Гіжовський Богдан Павлович, 1959 року народження, уродженець с. Киданці, проходив навчальні збори з 4 червня по 18 липня 1986 року. З 7 червня по 18 липня 1986 року виконував обов'язки по ліквідації наслідків аварії в 30-ти кілометровій зоні ЧАЕС. Був призваний Збаразьким райвійськкоматом по військовій спеціальності – фельдшер батальйону.

Про причини призову нам ніхто не говорив, але ми здогадувались. Багато хто з мобілізованих вже на збірному пункті різними способами старалися уникнути відправки. Медичної комісії ніхто не проходив і, хоча в мене була різана рана вказівного пальця правої руки (зрізав пучку пальця на циркулярці), мені сказали: «Там заживе».

Спочатку ми базувалися на перевалочному пункті у Скалаті, де нас розподілили по різних підрозділах. Нас, 28 чоловік із Збаразького району, відправили в пожежний батальйон від Тернопільського УМВС. Крім збаражан також були хлопці з Підволочиського та Тернопільського районів. Наступного дня нас посадили в автобуси і ми вирушили в сторону Києва. Тоді всі остаточно переконалися, куди ми

направляємося. 6 червня після обіду ми прибули в Іванківський район, де нас розмістили в палатках поблизу 30-ти кілометрової зони. По дорозі ми зустрічали людей старшого віку, які випасали худобу, але виїжджати звідти не хотіли, говорили: «Нам вже все одно, добре, що молоді виїхали».

Спали ми на нарах в палатках. Перші три дні важко було заснути, сильно пекло в горлі і думки дурні в голову лізли, а потім потрохи звикли. В палатці нас жило троє: фельдшер і нас двоє санінструкторів. Нашим завданням було слідкувати за санітарним станом у розташуванні батальйону, оглядом бійців, які виїжджали в зону на виконання робіт, також за відправленням хворих в Іванківську лікарню. Батальйон виїжджав на гасіння пожеж, які час від часу виникали в зоні, також хлопці спеціальним розчином мили приміщення станції. Носили і вішали на вікна свинцеві листи, щоб зменшити рівень радіації в приміщеннях, тому що там постійно були працівники, які обслуговували АЕС. Харчувала нас польова кухня, була і своя польова столова. Велику увагу треба було приділяти правилам безпеки і власній гігієні. Перш ніж кудись піти, обов'язково треба було перевірити рівень радіації, особливо техніки, яка вже багато разів була в зоні. Цим займалася спеціальна група хіміків, які мали дозиметри. Кожен також мав індивідуальний дозиметр, який показував радіаційний фон. Була спеціальна пожежна машина, яка гріла воду і можна було прийняти душ після виїзду із зони.

Радіація – ворог невидимий, але підступний і небезпечний і з ним жартувати не можна. Хлопців в нас було багато молодих і в перші дні ми навіть грали в футбол. Але потім нам сказали, що ми граємо на «мінному полі» і ми зреклися цієї затії. Спостерігали навіть за перебігом подій на чемпіонаті світу з футболу у палатці для відпочинку. Кожного дня проводився медичний огляд бригад, які відправлялися на станцію. Багато хлопців мали запалення очей, болі в горлі, часом підвищувався артеріальний тиск. Хоча нас, медиків, не відправляли на станцію, але я зголосився поїхати в зону, так як

хворих ставало дедалі більше. Мені довелося побувати на станції два рази. Як відбувався сам процес? Спочатку формувалися бригади, потім нас садили в криті грузові автомобілі, одягали нам захисні вато-марлеві пов'язки або протигази і відправляли в зону. На станції ми перевдягалися в робочу форму і у супроводі хіміка – дозиметриста виконували роботи по змиванню спеціальним розчином сходових кліток, коридорів, приміщень. Коли ми піднялися на останній поверх і відкрили зовнішні двері в сторону реактора, який зірвався, то дозиметр зафіксував рівень радіації 20 рентген за годину. Ми зразу ж залишили те місце.

За період зборів в нашому батальйоні було два смертельні випадки. Спочатку чоловік з Хмелиськ Підволочиського району під час прийняття душі втратив свідомість. Наш фельдшер зробив йому укол від серця, а потім в медпункті він вдруге втратив свідомість. Ми близько п'яти хвилин робили йому штучне дихання і непрямий масаж серця, але допомогти йому вже не змогли. Чоловік залишив вдома дружину і троє дітей. Ще один чоловік, наш повар, помер вночі, заснув і не прокинувся. Він також був з Підволочиського району. Під час огляду виявили ще декілька чоловіків з підвищеним артеріальним тиском з того ж району. Люди почали протестувати, аж викликали військкома Підволочиського району. Кількох чоловіків комісували, люди вимагали ротації. 18 липня нас відправили додому.

с. Кинахівці

Матеріал зібрала:

*Подганий Л. С., бібліотекар
бібліотеки-філії с. Кинахівці*

Свідки катастрофи та ліквідатори її наслідків слухають самих себе, свої спогади про радіоактивну весну-літо 1986 року.

Не обминула і наших односельчан Чорнобильська трагедія.

Степанисько Василь Антонович

Першим ліквідатором був житель села Кинахівці Степанисько Василь Антонович 1949 року народження. Приймав участь в роботі по ліквідації наслідків аварії Чорнобильської АЕС в 20-ти кілометровій зоні. Діставши велику дозу радіації захворів. Помер в 2007 р.

Дробик Микола Олександрович

Дробик Микола Олександрович 1962 р.н. з 5 січня по травень 1987 р. був також ліквідатором на АЕС.

Пригадує, як їх привезли на Різдвяні свята, до селища міського типу Іванків Київської області. За ними приїхали броньовані машини. Вийшов шофер, солдат строкової служби, і перше що ми його запитали: «Як ти себе почуваєш?». Казав що болить голова, а все інше, про що ми хотіли розпитати, мовляв, що побачимо самі.

Коли ми приїхали в село Іванівського р-ну було страшно. В селі, де раніше проживали люди – пустка, вікна перехрещені дошками. Біля села «могильник» під відкритим небом, літаки, що літали над Чорнобильською станцією,

пожежні машини, трактори та багато іншої техніки. Я працював на них.

У нашому батальйоні в солдатів перевіряли тиск, були кровотечі з носа, свербіло в горлі. Від різних перепадів тиску ходили як п'яні, нудило. Коли були викиди на станції, а реактор постійно «дихав», ми погано почували себе. Знали, добре, що якби реактор повністю прикрили, він би знову вибухнув. Тому хлопці говорили між собою, що реактор «дихає», ніби живий і через те ми погано почуваємось.

Всі ми були молоді й не усвідомлювали, яка небезпека буде чекати нас пізніше після того, як ми хворими повернемось додому.

На обличчі ми носили захисні маски з марлі в кілька шарів, але на жаль вони не могли захистити нас від небезпеки. Діагноз – «серцево-судинна дистонія» став для багатьох звичним.

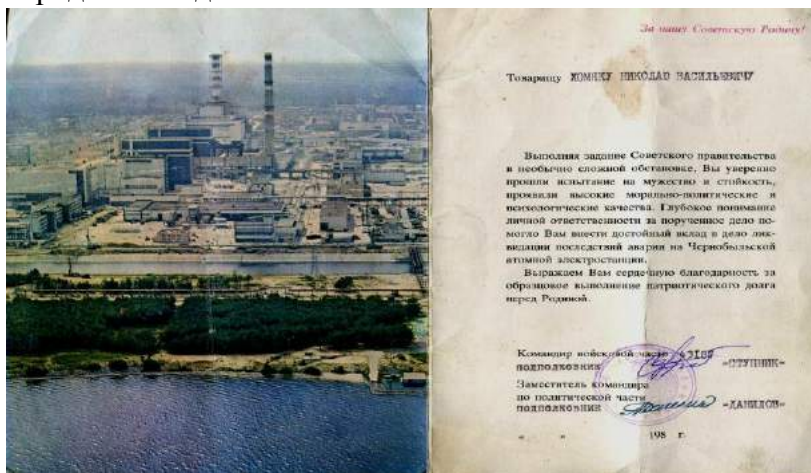
У кожного із нас був прикріплений на грудях індикатор-накопичувач радіації. Це для того, щоб знати, скільки встигли «схопити рентгенів». Але нам так і не казали.

Виконуючи свій обов'язок, багато хлопців померло, не отримавши ніяких пільг. Я хоч чорнобилець, лишився живий, працював біля реакторів, здоров'я не маю, і також не отримую ніяких пільг.

Хом'як Микола

Третім свідком Чорнобильської АЕС є житель села Мишківці, 3 січня 1957 р. народження. 3 9 серпня по 25 жовтня 1989 року приймав участь в роботі по ліквідації наслідків аварії в 30-ти кілометровій зоні. Зачищали територію, вивозили землю, заливали бетон. І не раз задумуючись: «А що ми зробили?». Ліквідатори зробили дуже багато, щоб урятувати людство. Багато, бо запобігли можливості перекинутись небезпеці на інші реактори, щоб не сталося ще масштабнішої

катастрофи. Навіть тяжко уявити, які б тоді були наслідки. За виконання своїх обов'язків в Чорнобилі Хом'яка Миколу нагороджено подякою.

Свій залишок життя після Чорнобиля мушу проходити курс лікування по лікарнях. Високий тиск, немає дихання. Але я молюся Господу Богу, Ісусові Христові та Божій Матері Пресвятої Богородиці і надіюсь, що ще продовжиться моє життя.

У день вшанування ліквідаторів Чорнобильської АЕС бажаємо хлопцям-ліквідаторам здоров'я, терпіння та віри, що настануть кращі часи. Будемо надіятись, що державні службовці про нас не забудуть.

с.Коханівка

Матеріал зби́рала:

*Крисько М. В., бібліотекар
бібліотеки-філії с. Коханівка*

Віннічук Володимир Миколайович

Через Збараський військкомат мене мобілізували 22 грудня 1988 року. Привезли нас в полк, який був розташований в Іванківському р-н, с. Мосійчуки. Як приїхали, то встановлювали палатки, в яких жили. Харчували добре. Одержували зарплату, то могли в сусідньому селі в магазині щось собі докупити з харчів. Через деякий час мали привезти ще тисячу чоловік, для яких ми теж встановлювали палатки.

З настанням весни працювали на станції: прибирали територію, вивозили відходи, сміття. Машина рано відвозила на станцію, а ввечері – забирала. Був в Прип'яті. Це 2 км від станції. Вже пройшло стільки часу, а перед очима стоїть обгорілий ліс, безлюдні території. Недарма його назвали місто-«привид».

Демобілізували нас додому аж в кінці червня 1989 року після того, як застрайкували. Одержав III категорію учасника ліквідації аварії з довідкою про пільгову пенсію, якої не дали.

Молюся, щоб таке жахіття більше не повторилося і всі жили під мирним небом в мирі, злагоді, любові.

Учасник ліквідації аварії на ЧАЕС
Віннічук В., житель с.Діброва
(Коханівка), Збараського р-ну.

Мосійчук Сергій Варіонович.

Аварія на ЧАЕС – одна з найбільших трагедій в історії України. Пройшло 30 років з тих пір, а досі в пам'яті обгорілі дерева, жовта трава і безлюддя території, ніби все вимерло. Мені всі ці жахіття закарбувалися в пам'яті, мабуть, назавжди.

Отже, я був одним із учасників ліквідації цієї страшної аварії ХХ століття.

Через Збарзький військкомат мене мобілізували 22 грудня 1988 року, не сказавши куди. Привезли в Білу Церкву. Аж тут дізналися правду. Перевдягнули. Сказали, що на півтора-два місяці. Проїжджали через місто Прип'ять. До цих пір стає моторошно від побаченого. Місто ніби вимерло, зовсім безлюдне.

Нас поселили в затоці Дніпра на кораблях, які прибули з Волгограда. Скільки було республік в колишньому Союзі, стільки - кораблів. Харчували добре. Отримав машину «КРАЗ», на якому стояв екскаватор. В зоні зараження вирізували обгорілі дерева і вивозили в «могильники». Потім збирали заражений ґрунт на півметра і теж вивозили туди ж. І так кожен день. Дозиметрами вимірювали радіаційний стан. Дуже часто дозиметри «зашкалювало».

Демобілізували нас додому аж в кінці червня 1989 року, коли ми застрайкували. Всім нам дали III категорію учасника ліквідації аварії з довідкою на пільгову пенсію. А коли прийшлося оформляти пенсію, то на військкоматі сказали, що не вистачає 15 днів. Прийшлося ще п'ять років працювати при «підірваному здоров'ї».

Кожен рік на оздоровлення отримую лише 75 грн.

Багато моїх побратимів передчасно відійшли із життя.

Прошу Бога про одне, щоб наші діти і внуки не пережили нічого подібного. Хай завжди над їхніми головами буде мирне голубе небо і ясне сонце.

с. Максимівка

Матеріал збрала:

*Сова Г. В., бібліотекар
бібліотеки-філії с. Максимівка*

Сорока Роман Миколайович

Народився 15 квітня 1958 р. в селі Максимівка, Збараського р-ну, Тернопільської обл.

Закінчив місцеву восьмирічну школу. Після школи поступив в СПТУ №5 м. Збаража. За спеціальністю – тракторист, потім закінчив курси шоферів і працював шофером в колгоспі.

2 листопада 1976 року був призваний до армії. Служив в Мурманській області. Після армії пішов працювати на «швидку» в м. Тернопіль, де працюю дотепер.

23 грудня 1988 р. мене визвали у військкомат. Із Збаража нас повезли до Тернополя, потім поїздом - до Фастова (Біла Церква). Ми пробули там декілька днів. Тут були люди з різних областей і вже з Фастова нас повезли в частину 43187,

Іванківський р-н, с.Паталиївка Київська обл. Це село знаходилося за 2 км. від 30-ти кілометрової зони відчуження. Наша частина була в лісі при дорозі. Там була заправка. В наші обов'язки входило ремонтувати і заправляти машини, які їхали до реактора. Окрім заправки там ще була кухня, санчастина, і палатки, де ми жили. А також наша частина перевозила людей, продукти. Якщо шофери везли людей до 30-ти кілометрової зони, то там їх перевдягали.

Коли нас відправили в Чорнобиль організація зберігала нам заробітну плату і збільшувала у 3 рази.

Пільгами я не користуюся.

Гусарчук Володимир Юхимович

Народився 28 липня 1960 року в селі Малі Вікнини Збарзького району Тернопільської обл. В 1967 році пішов в школу, де закінчив 10 класів у 1977 р. Після школи – служба в армії. Служив я у Владивостоці. Після армії поступив в училище м. Тернопіль – по спеціальності крановика. У 1985 році одружився і переїхав в с.Максимівка, Збарзького р-ну, Тернопільської обл. Два роки працював на комбайновому заводі у м. Тернополі, а потім Вінниця – «постач-збут» – Тернопіль – «Голов. постач». У 1986 році 4 червня мене визвали у військкомат. Нас збирали в селі Новосілка у лісі був збірний пункт, там були: Збарзький, Підволочиський, Тернопільський райони. Там, в лісі, ми пробули 3 дні, тоді нас автобусами повезли в Іванківський р-н, с.Оране Київської обл. Поселили в палатках недалеко біля села.

По прибутті на місце, нас вибирали по спеціальності. Хто був шофером – давали машини, а мене призначили поваром, так як в армії я три роки куховарив на кораблі. Було нас 250 чоловік і наша частина була

пожежна (від м. ернополь, вул. Л. Українки). Всіх, хто там був, відправляли в зону по 5-8 чоловік на 5 годин, а на другий день відпочивали. Наші пожежні машини їздили у м. Прип'ять. Там мили будинки, дороги, вулиці, дерева. Хлопці після роботи приймали душ і одягали другу форму, а попередню – викидали. В мої обов'язки входило нагодувати 250-300 чоловік 3 рази на день. У мене були помічники, ті хто не працював. Ми жили також в палатках, в лісі, недалеко від столової.

Я був там з 7 червня по 18 липня. Після повернення нам дали відпустку на 4 дні – і на роботу.

Тонкошура Сергій Павлович

Народився 19 серпня 1956 року в селі Котюженці Климівського району, Вінницької області. В 1963 році пішов у школу с. Котюженці, 10 класів якої закінчив в 1973 р. У 1974 році його призвали до армії, де прослужив два роки до 1976 р. Після армії працював в селі. У 1978 році вступив до Київського автодорожного технікуму. На початку 1980 року я одружився і переїхав на проживання в Тернопільську обл., Збаразький р-н., с. Максимівка, де проживаю дотепер. Працювати пішов в АТП-2422, яке потім перейменували в АПП-16154. Так, як я на той час вже закінчив Київський автодорожний технікум, то працював начальником автоколони.

26 квітня 1986 р., коли сталась аварія на Чорнобильській АЕС, я ще працював в автоколоні, і мене з роботи, 5 серпня, було направлено на будівництво дороги села Зелений ліс, біля Чорнобиля. Дорога на це село була звичайна, як і в будь

якому селі, - на ній могло одночасно розминутись лише 2 машини. Так як інтенсивність руху на Чорнобиль зросла, то було вирішено розширити дорогу на 6 машин. На будівництво цієї дороги були направлені люди з 10 областей. Мене було назначено начальником від Тернопільського управління. Першими на місце призначення приїхали ми. З Тернопільщини було ще 6 автобусів: по два – зі Збаража, Чорткова і Підволочиська.

Наша частина була розташована на березі Київського водосховища, поблизу смт. Димер. На роботу ми вставали о 5-ій годині ранку. На спеціальних автобусах, до 30-ти кілометрової зони нас привозили о 7 годині. Там ми снідали у дуже великому наметі, де поміщалось близько 1000 осіб. Там була польова кухня, медчастина. Їсти нам готували жінки, які також були відряджені сюди. Після сніданку всіх начальників автоколон скликали на «планьорку», де ми одержували план роботи на день. Там нам конкретно розподіляли, що яка колона має возити. Ми возили пісок, цемент, бетон, землю. Ця дорога від с. Зеленого лісу була

протяжністю у 30 км. Тобто ми будували дорогу до 30-ти кілометрової зони, а сама зона була обгороджена колючим дротом і потрапити туди можна було тільки по перепустках. При вході на територію, за колючим дротом, ми одягали спеціальні костюми і респіратори. Нова дорога, яку ми будували, була шириною 24 м. Попередня дорога була пряма і шириною 6 метрів. Тому ми вирізали з двох сторін все і розширяли її на 24 метри. Саме наша колона будувала дорогу до м. Прип'ять, Київської обл. Від 5 серпня до 28 серпня ми побудували цю дорогу і були присутні на її відкритті. Саме наша колона перерізала стрічку. Після цього нас направили до м. Києва, там ми також працювали і вже з Києва нас відпустили додому.

На кожній машині було по два шофери. Один день працював один, а другий відпочивав. Після роботи нас і транспорт перевіряли на радіоактивність. Якщо машина після миття мала велику радіоактивність, то її відганяли на спеціальну стоянку (могильник). У нас був такий випадок – під час роботи відлетіла дверка з Камаза, а машина була ще добра і не заражена, от шофер і подумав, - піду на могильник візьму дверку і поставлю на свого Камаза. Він так і зробив, правда, нікому не сказав. Через 2 дні йому стало погано, тоді і признався. Машину відігнали на стоянку. І більше ніхто так не робив, а на тій стоянці було дуже багато різного транспорту. Весь він був справний, тільки радіоактивний. На цій машині було зафіксовано 1000 мікрорентген, це значно більше від

норми. Деякі машини, які підвозили матеріали до самого реактора, могли бути лише 10 хв. і йшли на списання. Так само і люди, були у спеціальних комбінезонах, які використовували лише раз. А люди, які працювали на самому реакторі, були там не більше 2 хв. Крім комбінезона людей ще обробляли спеціальним розчином, потім комбінезон, знов розчин і маска (протигаз з шоломом). І за дві хвилини все це викидали.

Після 5 денної відпустки ми повернулися на роботу. Держава дала нам пільги.

В 1988 р., нам почали міняти посвідчення. Ось тоді і виявилось, що в Збаражі, в журналі, де була записана наша автоколона, видерті сторінки. І мусіли самі доказувати, що ми там були. Я тоді змушений був їхати у Вінницю в архів, бо згадав, що зі мною у Чорнобилі були товариші із Вінниці. В архіві мені дали копію журналу, де все було записано і там значилося моє прізвище. Документи я привіз у Збараж і так залишився чорнобильцем.

с. Малі Вікнини

Матеріал зібрала:

*Ворончук Н. Я., бібліотекар
бібліотеки-філії с. М. Вікнини*

Горошко Ілько Гаврилович та Демент'єв Микола Іванович

Сьогодні у переддень тридцятиріччя від фатального квітня 1986 р. нас знову торкається біль Чорнобильської катастрофи. Чим була для нас гірка зірка Полин: карою Всевишнього за недбалість, зарозумілість, самовпевненість приборкувачів «мирного атома», фатальною випадковістю, чи знову ж таки уроком задля майбутнього?

Спогади... Ілько Гаврилович розповідає: «... роки згладили і допомогли призабути той душевний біль, тривогу і страх, які прийшлось пережити в той час. Призивався на ліквідацію через військкомат, у вересні 1988 року. Звільнився у січні 1989 року. Військова частина була розташована в Житомирській області поблизу села Радче (тепер зона відчуження). Жили в лісі, в палатках, – всяко було – і холодно, і голодно. Працював у три зміни шофером, відвозив людей на атомну станцію. Ніхто тоді не думав про радіацію, про ступінь опромінення. Ця невідомість тепер дає про себе знати». Чоловік не скаржиться, але з-поміж розповіді почулось: «...чомусь постійно непокоїть головокружіння», – тільки це серед спокійної, без емоційної розповіді вдалося почути.

Микола Іванович Демент'єв – також уже пенсіонер. Допомогає дітям у веденні домашнього господарства, виховує своїх онучат. Часто приходять хвороби. Його діти і онуки діляться спогадами: «... тато часто розповідає про Чорнобиль, про те, як працював на пожежній машині». А найстрашніше те, що працювали на атомній станції по 15 хвилин в спеціальних пожежних костюмах і респіраторах. Після кожного завдання одяг знищували і видавали новий. Не думали тоді про радіацію, що цей невидимий ворог підірве здоров'я. Микола Іванович не жаліється, завжди пожартує, усміхнений, тішиться дітьми і онучатами.

Як держава подбала про цих людей? Мізерні доплати до пенсій, малопомітна для сімейного бюджету, допомога при

лікуванні і примітивно-помпезні згадування чиновників в річниці аварії або в день Перемоги.

Ці чоловіки скромні. В житті їм достатньо простої поваги односельчан, любові дітей і онуків, тішаться вони, що в змозі допомогти сім'ї по господарству і «копійкою» з пенсії. Живуть вони без претензій...

У цих людях затаєна любов до рідної землі і незбагненна магія її тяжіння просвітляється в їхньому терпінні. Вони не скаржаться, не бідкаються, не скуті духом переляку і остерог перед майбутнім, почуваються, за їх словами «нормально» ці чоловіки прийняли все, що з ними сталося, як належне.

І згадується біблійна мудрість: «Той, хто боїться – не досконалий в любові. Лише досконала любов відганяє страх». Феномен такого життя – в спокої, в вірі, в молитві, - творить дива, які можна пояснити лише з висот духовних законів. В цьому і сила наших чоловіків і всього нашого народу.

с. Нижчі Луб'янки

Матеріал зібрала:

*Тверда М. Б., бібліотекар
бібліотеки-філії с. Н. Луб'янки.*

Техногенна катастрофа 1986 року, подібної до якої за масштабами і наслідками ще не бачив світ, сколихнула світ не лише своєю величезною руйнівною силою, а й мужністю тих, хто першим зіткнувся з її страшними наслідками. Їх називають по-різному: чорнобильці, ліквідатори, вогнеборці. Всі вони є герої, які ціною власного життя врятували життя мільйонів.

30 років минуло після страшної аварії на Чорнобильській АЕС. Аварії, яка принесла в українські домівки велике горе, залишила багато родин без батьків, та навіть сьогодні продовжує відбирати здоров'я та життєву силу людей.

Липка Степан Петрович

Липка Степан Петрович – учасник ліквідації аварії на ЧАЕС (категорія 1, інвалід другої групи довічно).

У 1986 році був призваний військкоматом для ліквідації аварії на ЧАЕС.

З 04. 06 по 7.06 1986 р. знаходився в Скалаті у тренувальному таборі. Мені була довірена пожежна машина. Тут ми навчалися, як вести відповідну роботу, включати і виключати насоси.

З 07. 06 по 18. 07 1986 р. виконував обов'язки по ліквідації наслідків аварії в 30-ти кілометровій зоні ЧАЕС.

Після навчання у Скалаті, ми прибули в Іванківський р-н, Київської обл. с. Оране (30 км. від Чорнобиля). Це була військова частина 6033, яка налічувала до 8 тис. осіб. Я був шофером і зі мною було 2 пожежники. Тут були хлопці із Збаразького, Підволочиського і Тернопільського районів.

Виїзди ми робили через день. Їхали в Прип'ять. Поливали реактор водою, щоб не піднімався радіоактивний пил. Всі були в масках. Роботу виконували дуже швидко і швидко поверталися назад. Навкруги була небезпека (бо радіоактивний ворог нечутний, не горить, не пахне, невидимий). Люди помирали від радіації. Радіоактивний пил знаходився полосами. Поряд могли лежати радіоактивний і нерадіоактивний предмети. Потрібна була велика обережність. Всі користувалися дозиметрами.

Коли поверталися, то проходили через три пости, де машину мили, щоб змити радіоактивний пил. Людей відправляли в баню, одяг знімали і видавали другий, а цей ішов на утилізацію. І так на кожному посту проходили ці процедури. Якщо з машини не змивалась радіація, то її відправляли на так званий «могильник». Якщо людина набирала більше 6 берів, то її звільняли.

Після цього ми поверталися додому (у місце дислокації). І так кожного разу.

Степан Володимир Дмитрович

27 березня 1988 року був призваний військкоматом шофером для ліквідації аварії на ЧАЕС.

Військова частина знаходилась у с.Термахівка, Іванківського р-ну, Київської області.

Жили в лісі у військовому містечку.

Займалися дезактивацією навколишнього середовища. Спочатку все посипали піском, а потім зливали гарячою водою. Через кілька днів пісок забирали і завозили другий, бо цей був уже заражений і вивозили його на «могильники».

Чорнобильська АЕС. 4 атомні реактори. Квітень 1988 р. Атомне містечко (де жили)

Я працював на машині АРС (авто-розливочна станція). Свою роботу (розлив води) виконували 15 хв. і швидко верталися назад. Кожен з нас мав марлеву маску «пелюстка». Проходили санітарно-обмивочний пункт, де все мили, знезаражували (і одяг і машини). Постійно заміряли радіоактивність (в берах). Кожен мав в кишені («накопитель» – 3 таблетки, які показували, скільки берів набрала людина). Якщо було більше норми, то все знімали, мили. Викидали за

колючу проволоку (на «могильник»). Якщо людина набрала більше 6 берів – то її звільняли.

Пробув там 65 днів. Хто мав 3-ох дітей, холостяків – звільняли.

с. Решнівка

Матеріал збрала:

Шевчук Н. П., бібліотекар бібліотеки-філії с. Решнівка

Храпливий Михайло Ананійович

В період з 12. 01. 87 р. по 19. 02. 87 р. знаходився в секторі № 2 по наданню допомоги в ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС. Частина № 43187, яка знаходилася біля с.Термахівка Іванківського р-ну.

Відділення, у якому перебував Михайло, складалося із десяти чоловік, із яких двоє - водії. Проживали у медичному училищі по вул. Леніна у м. Чорнобиль. Працював Михайло на машині ГАЗ-52, возив людей. Підйом у 6.00 ранку, прогріття машини, сніданок. Тоді їхали у дорожню службу, загрузали пісок із сіллю на ГАЗ-53 без заднього борта. Чотири чоловіки лишалось, а чотирьох чоловік віз Михайло 14 км. до станції, там вони відповідали за 6 км. безаварійної дороги. Поки починалися основні роботи, дорога була засипана для другої техніки. Вісім чоловік і два водії працювали поперемінно. Із засобів захисту мали тільки респіратори. Годували погано, сніданок – пшоняна каша, хліб з маслом і чай; обід – суп гороховий, пшоняна каша, хліб з маслом і чай; вечеря – пшоняна каша, хліб з маслом і чай. І так всі дні, які він там був.

Місто Чорнобиль було пусте, всіх людей евакуювали, але культура працювала для ліквідаторів. Вечір починався із

бані, опісля - безкоштовне кіно в кінотеатрі. Ходив і на концерти В. Леонтьєва і М. Мозгового... Але постійно боліла голова від радіації.

Кожних 5 днів мили машини.

Запам'яталося село біля Чорнобиля – Лельово, дуже красиве. Великі гарні будинки, три автобусні зупинки. Але село пусте, ні людини, ні тварини, ні слідочка на снігу і ні пташини.

Був у Прип'яті. На той час це було гарне сучасне містечко, широкі вулиці, добротні будинки від 3 до 7 поверхів. Але навкруги страшна пустка.

Нагороджено Михайла медаллю «Захиснику Вітчизни».

Черватюк Анатолій Миколайович

В період з 12. 01. 1987 р. по 11. 03. 1987 р. перебував в секторі № 2, по наданню допомоги з ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, в частині № 43187.

Працював водієм на машині ГАЗ-53, возив людей на станцію, а також для різних робіт у забрудненій радіацією зоні, для засипання доріг, для збору і вивозу сміття, для вирізування і вивозу майже коричневого від радіації лісу.

Також Анатолій займався різними перевезеннями. Був у містах: Іванків, Обруч, Чорнобиль, Прип'ять, Новоград-Волинський, Малін. Працював також на машині КаМАЗ – рефрижератор.

Проживав у с.Термахівка, Іванківського району у палатці, де було 20 чоловік. Від радіації дуже сильно боліла голова, кожен вечір перев'язував її рушником. Міняв машину, бо на ній був великий рівень радіації.

Найбільше запам'ятались села за колючим дротом, від яких віяло страшною пусткою, а також розбита станція.

У 1999 році указом Президента України Л. Кучми, Черватюк А.М. нагороджений медаллю «Захиснику Вітчизни».

с. Романове Село

Матеріал зби́рала:

Киндьо Г. Т., бібліотекар бібліотеки-філії с. Романове Село.

Лукач Богдан Васильович

Лукач Богдан Васильович народився 1959 р. у с. Романове Село. 27 травня 1986 р. забрали у ліс с.Магдалівка (вчили на пожежників). Після тижня навчання посадили в автобуси і повезли в Чорнобильську зону (село Іванків).

Там пробули 11 днів, а база знаходилась в с. Оране. Це батальйон військової пожежної частини.

Богдан був в пожежній охороні, охороняли навколишні села від пожеж. На реактор їздили що- другий день. Там були 1-2 хв. Щоб помити стіни, асфальт і так було 11 днів. Щоразу перевіряли радіацію, а коли повертались – машини залишали на могильнику, і кожен раз давали нову одержу. На самому реакторі були впродовж дня 4 год., по 1-2 хв. з перервами. Мили реактор і стіни.

На даху ЧАЕС збирав радіаційні завали і пил. Знаходився там також по 1-2 хв. Так тривало 14 днів підряд. Після отримання дози опромінення у 20 рентген, на реактор більше не посилали, а мили лише навколишні села, будинки, вулиці, саме місто Чорнобиль.

З батальйону, в якому був Богдан, 2 чоловік померло, багато попало в лікарню (сто чоловік). Коли набрали більше норми радіації, то відправляли додому. Всі речі, які мали, залишали там.

По Чорнобиллю мав лише дві довідки, путівок не одержував на лікування.

Пробув на ЧАЕС 48 днів.

с. Старий Збараж

Матеріал зібрала:

*Ратушина М. С., бібліотекар
бібліотеки-філії с. Ст. Збараж.*

Чорнобильська катастрофа – це трагічна історія України ХХ століття. Вона є однією з найбільш техногенних аварій світу, відлуння якої людство буде відчувати не одне століття.

Кіт Василь Іванович

У ліквідації наслідків аварії приймав участь і житель села Старий Збараж – Кіт Василь Іванович, 25 квітня 1948 р. народження. У своїх спогадах він розповідає:

«Прийшло повідомлення з військкомату, з'явитись потрібно було обов'язково. Нам повідомили, що потрібно їхати на Чорнобильську атомну станцію допомагати у ліквідації аварії і ми змушені були погодитись.

Привезли нас в місто Прип'ять. Це було вранці, була похмура погода. У місті була тиша, але саме місто було дуже гарне з різнокольоровими дев'ятиповерховими будинками. Перші поверхи були опломбовані та закручені дротом, місто патрулювали міліціонери.

По приїзді нас розподілили у різні дільниці. Нашим завданням було мити територію від залишків графіту. В одному з приміщень кожному виділили шафи. Коли ми приходили на роботу – знімали свій одяг і переодягались у спеціальні роби,

надівали маски і йшли виконувати роботу. Одну і ту ж територію мили через кожні 20 хв.

Також працювали біля реактора, там розбирали покрівлю. Хоч ми працювали в спеціальних захисних комбінезонах, та радіація все одно чинила свій вплив. Голос ставав хриплим і червоніло обличчя. Працювали по дві години і нас, після роботи, відводили в баню митися і переодягались у чистий одяг. Відвозили нас в 60-кілометрову зону, там нас годували, ночували в палатках. На наступний день піднімались о 5 год. ранку і їхали знову на роботу і так впродовж двох місяців.

Здоров'я моє підірване, але через стільки років я не пошкодував, що там був.

Суходольський Ярослав Петрович

На військову службу був призваний через військкомат 7 березня 1987 року.

Службу проходив у селі Термахівка, Іванківського району, Київської області. Виконував обов'язки по ліквідації наслідків аварії в 30 км. зоні сектору №2 Чорнобильської АЕС (в/ч 43 187)).

Проживали у військовому містечку у палатках. Спочатку службу проходили на КП при штабі. Пізніше виїжджали безпосередньо на реактор.

Відбивали відбійними молотками бетон, яким заливали реактор пілоти з вертольотів.

Це сміття вантажили в целофанові мішки, складали їх на візочки, а потім цей бетон грузили екскаватори на автомобілі і вивозили на «могильник». Перебували на реакторі спочатку по 5-7 хв., мінялися змінами. Це заливали шарами, робили стяжки з бетону і целофану, щоб радіація не підіймалась вгору.

Там я отримав дозу опромінення 9,861 бер.

Харчування було хороше, чотириразове. Додатково виділяли молоко.

Службу на реакторі проходили солдати різних національностей: українці, росіяни, прибалти, білоруси.

Службу закінчив 08. 08. 1987 р. Посвідчення учасника ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС № 279497 було вручене 26. 06. 1991 р. в Збараському райвійськкоматі.

с. Тарасівка

Матеріал збирила:

*Панура Г. Я., провідний
бібліотекар бібліотеки-філії
с. Тарасівка.*

Валеня Богдан Юрійович

Валеня Богдан Юрійович народився в с. Тарасівка 22.02.1954р.

Навчався в СШ №1 м. Збараж. У 1971 р. поступив в Тернопільський кооперативний технікум, після закінчення технікуму призваний на службу до лав Радянської Армії.

Після служби в армії навчався в школі декорації, де познайомився з майбутньою дружиною Оленою. І у 1976 році одружився. Народили вони двійко дітей. А вже у 1981 році Богдан Юрійович виїхав із сім'єю в

Луганськ на постійне місце проживання. У Луганську працював в обкомі комсомолу до злочасного 1987 року.

У 1987 році наказом № 321 від 17.09.1987р. на період з 25.09.1987р. по 17.11.1987р. був призваний на спеціальні збори по ліквідації наслідків на Чорнобильській АЕС в 30-ти кілометровій зоні в складі військової частини № 33528.

Цей тяжкий і страшний період для Богдана Юрійовича став переломним моментом у сприйнятті життя і зокрема, радянської ідеології. Чимало з тих, кому довелося ціною свого здоров'я боротися з ядерною небезпекою, взагалі не хочуть згадувати про той час. І саме тому Богдан Юрійович неохоче спілкувався на цю тему.

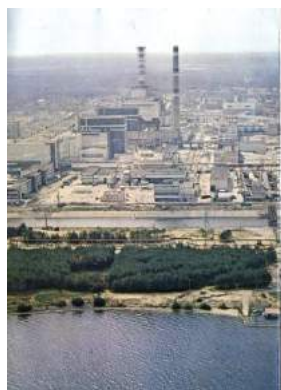

Він побував біля самого реактора, там було не до свого доброго чи поганого самопочуття. З іншого боку, «вправно» працювали там і співробітники КДБ, дослуховуючись до розмов, читали нотації та лякали «термінами ув'язнення» тих, хто говорив зайве. Із слів Богдана Юрійовича працювали вони групами, погодинно, біля реактора чистили стінку третього енергоблоку, очищуючи забруднену територію. З покрівлі 3-го енергоблоку і вентиляційних споруд було скинуто більше 390 тонн високорадіоактивної маси, викинутої з 4-го реактора. Також

працювали і біля самого 4-го енергоблоку, в особливо небезпечній зоні.

В результаті не виправданого залучення особового складу військових частин для очищення даху 3-го реактору було піддано опроміненню більше 3 тисяч військовослужбовців у зв'язку з тим, що радіаційне опромінення на даху реактора складало 500, а на окремих ділянках вище 10 тисяч рентген на годину.

«Ми стикалися із страшною реальністю життя – порожні села, велика кількість кішок та собак, які вмирали від голоду чи опромінення. Дуже гнітюче враження на усіх справляли покинуті міста Чорнобиль та Прип'ять, а особливо люди, які залишилися там, у тому мертвому місті...».

Отримав подяку від керівництва військової частини.

На даний час Богдан Юрійович Валеня проживає в с.Тарасівка.

с. Чорний Ліс

Матеріал зібрала:

*Панура Г. Я., провідний
бібліотекар бібліотеки-філії
с. Тарасівка.*

Тарашук Іван Андрійович

Тарашук Іван Андрійович народився 06. 06. 1963 року в с.Красно-сільці.

Навчався в Красносільській восьмирічній школі I-II ступеня.

Після закінчення школи поступив в СПТУ № 25 м.Збараж, де здобув професію – тракторист широкого профілю.

У 1981 році призався до лав армії, після служби працював в с.Тарасівка в колгоспі ім. Щорса,

трактористом.

У 1986 році рядовий Іван Андрійович Тарашук був призваний на спеціальні збори по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС в 30 кілометровій зоні в складі військової частини № 6033 на період з 07 червня 1986 р. по 18 липня 1986 р.

Іван Андрійович разом із колегами по службі були у пожежному батальйоні, проживали вони поблизу 30 кілометрової зони в наметах.

Починаючи з травня і по грудень 1986 року в небі над зоною відчуження і на дальніх підступах до цих

територій потрібно було не допустити випадіння дощу. До роботи були залучені літаки, які розганяли хмари. В той час на землі залучали пожежні батальйони, яких забирали на ліквідацію групами для того, щоб мити асфальти, а також і доводилось бути біля реактора для того, щоб охолоджувати простір під ним. Для придушення пилу, який забруднював території, здійснювались широкомасштабні роботи за допомогою авто-розливочних станцій, гелікоптерів, спеціальних установок, а також були задіяні і ліквідатори.

Список рекомендованих і використаних джерел

Трагедія ХХ століття відображена у багатьох, сповнених відчаю творах українських і зарубіжних письменників, і це означає, що сьогодні приховувати правду про Чорнобильську трагедію та її наслідки недоречно і нечесно. Прийдешні покоління, які житимуть у постчорнобильську епоху, мусять знати про найжахливішу катастрофу людства і винести з неї уроки відповідальності за своє майбутнє і майбутнє прийдешніх поколінь.

* * *

Чорнобиль. Дні випробувань [Текст]: кн. свідчень упоряд. В. Г. Шкода. – Київ: Радянський письменник, 1987. – 480 с.

Яворівський, В. Марія з полином в кінці століття [Текст]: роман / В. Яворівський. – Київ: Радянський письменник, 1988. – 262 с.

Гуцало, Є. Діти Чорнобиля [Текст]: повість / Є. Гуцало. – Київ: Соняшник, 1995. – 194 с.: іл.

Загребельний, П. Попіл снів [Текст]: пригод. повість / П. Загребельний. – Київ: Український письменник, 1995. – 159 с.

Загреба, М. Пропусти Чорнобиль крізь серце [Текст]: фотокнига / М. Загреба. – Київ: Спалах, 2002. – 120 с.

Біль і тривоги Чорнобиля [Текст] / упоряд. Ю.В. Сафонов. – Київ : Київська правда, 2006. – 288 с.: іл. 64 с.

Драч, І. Чорнобильська Мадонна [Текст]: поема / І. Драч // Драч, І. Берло : кн. поезій / І. Драч. – Київ: Грамота, 2007. – С.630-632.

Гусєв, О. 25 років віч-на-віч з «Чорнобилем» [Текст]: докум. публіц. твір / О. Гусєв. – Київ: Золоті ворота, 2011. – 624 с.

* * *

«Дзвони Чорнобиля»: трагедія українського народу [Текст] // Народне слово. – 1991. – 14 трав.

Вітюк, О. В зоні підвищеної радіації [Текст] / О. Вітюк // Народне слово. – 1993. – 27 квіт.

Овсянна, Л. Відсвіт звізди полин: через сім літ після аварії на ЧАЕС [Текст] / Л. Овсянна // Вільне життя. – 1993. – 27 квіт.

Федорова, М. Чорнобиль – гірка полинь... [Текст] / М. Федорова // Вісник історії краю. – 1996. – № 4. – С. 3 - 4.

Квасюк, О. Кровоточить Чорнобильська рана [Текст] / О. Квасюк // Народне слово. – 1998. – 13 лют.

Філик, І. Чорнобиль – трава гірка [Текст]: [люди і долі] / І. Філик // Народне слово. – 1998. – 10 квіт.

Мельник, В. День скорботи і надії [Текст] / І. Мельник // Народне слово. – 1998. – 24 квіт.

Філик, І. Вишнівецькі богатирі духу: дзвони Чорнобиля [Текст] / І. Філик // Народне слово. – 1999. – 23 квіт.

Сиско, І. Атомом мічена доля [Текст]: [про ліквідатора М. М. Кузьмиху] / І. Сиско // Народне слово. – 2000. – 21 квіт.

Муяссарова, Н. Біль ліквідаторів – наш біль: [Текст]: [відгомін Чорнобиля] / Н. Муяссарова // Народне слово. – 2000. – 8 груд.

Філик, І. Сімнадцять літ зневіри... і надії [Текст]: [17-та річниця Чорнобильської трагедії] / І. Філик // Народне слово. – 2003. – 18 квіт.

Шот, М. З рентгеном ходить по крові біда людська [Текст]: [чорнобильській трагедії – 17 років] / М. Шот // Свобода. – 2003. – 26 квіт.

Мельник, В. Ми повинні бути захищеними у нашій країні [Текст]: [чорнобильський дзвін] / В. Мельник // Народне слово. – 2005. – 28 жовт.

Філик, І. Полин-трава гірка [Текст]: [до 20-ї річниці аварії на ЧАЕС] / І. Філик // Народне слово. – 2006. – 3 лют.

Погоріла, С. Відлуння Чорнобиля [Текст] / С. Погоріла // Свобода. – 2006. – 1 квіт.

Бачинський, Я. Смуток білого полину [Текст]: [у Збаражі 26 квітня у парку ім. полковника Бурляя відкриють пам'ятник ліквідаторам аварії на ЧАЕС] / Я. Бачинський // Свобода. – 2006. – 19 квіт.

Бабій, О. Гіркий полин Чорнобиля [Текст] / І. Сиско // Свобода. – 2006. – 26 квіт.

Грещук, Г. Не забудуться страждання [Текст] / І. Грещук // Свобода. – 2006. – 26 квіт.

Костюк, С. Трагедія болить [Текст] / В. Костюк // Свобода. – 2006. – 26 квіт.

Ліберний, О. Катастрофа, яка сколихнула світ [Текст] / О. Ліберний // Свобода. – 2007. – 28 квіт.

Ліберний, О. Фатальна повістка [Текст] / О. Ліберний // Свобода. – 2006. – 26 квіт.

Хміляр, Л. «Ні – новим ядерним реакторам», - Звучало на Театральному майдані в Тернополі [Текст] / Л. Хміляр // Свобода. – 2006. – 26 квіт.

Галаган, Г. Чорнобильська зона – крізь наші долі [Текст] / І. Сиско // Народне слово. – 2006. – 28 квіт.

Філик, І. День, що в нашій пам'яті назавжди [Текст]: [Чорнобиль... День пам'яті. Працівники бібліотеки О. Бондар і Т. Стахів віршованою композицією повернули присутніх у тривожну ніч 26 квітня 1986 р.] / І. Філик // Народне слово. – 2006. – 28 квіт.

Сиско, І. Будять душу Чорнобильські дзвони [Текст]: [біля пам'ятника жертвам чорнобильського лиха відбувся мітинг-реквієм] / І. Сиско // Народне слово. – 2007. – 4 трав.

Сиско, І. Чорнобиль гупає у серце [Текст]: [вшанування пам'яті] / І. Сиско // Народне слово. – 2008. – 2 трав.

Сиско, І. Згадали жертв Чорнобиля [Текст] / І. Сиско // Народне слово. – 2009. – 1 трав.

Сиско, І. У Збаражі вшанували «Чорнобильців» [Текст] / І. Сиско // Народне слово. – 2009. – 18 груд.

Моргун, О. Вшанували ліквідаторів [Текст] / О. Моргун // Народне слово. – 2010. – 17 груд.

Сиско, І. Збаражани вшанували чорнобильців [Текст]: відлуння подій / І. Сиско // Народне слово. – 2011. – 29 квіт.

Сиско, І. Двадцять шостий раз загули чорнобильські дзвони [Текст] / І. Сиско // Народне слово. – 2012. – 4 трав.

Чорнобиль – символ скорботи і печалі [Текст]: [мітингом-реквіємом вшанували живих ліквідаторів аварії та молитовно пом'янули загиблих] // Народне слово. – 2013. – 3 трав. – С. 1,2: фотогр.

Сиско, І. «Чорнобильців» не порадувало організоване для них свято [Текст] / І. Сиско // Народне слово. – 2013. – 20 груд. – С. 2: фотогр.

Боднар, С. Сумні роковини Чорнобиля [Текст] / С. Боднар // Народне слово. – 2014. – 2 трав. – С. 1,2: фотогр.

Парова, Н. У День ліквідатора «чорнобильці» запросили владу до діалогу [Текст]: «круглий стіл» / Н. Парова // Народне слово. – 2015. – 18 груд. – С. 1,4: фотогр.

Сиско, І. «Чорнобильці» потребують підтримки суспільства [Текст] / І. Сиско // Народне слово. – 2016. – 19 лют. – С. 2: фотогр.

* * *

Збаразька районна добровільна спілка Чорнобиль [Електронний ресурс] / UAMAPS.BIZ. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 2016. – Режим доступу: <https://uamaps.biz/1414247-zbarazka-raionna-dobrovilna-spilka-chornobil.html>,

вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 15.04.2016.

Збаразька районна добровільна спілка «Чорнобиль»
[Електронний ресурс] / СкайБизнес.ua. – Електрон. текст. та граф. дані. – [Україна], 1994. – Режим доступу: <http://b2bsky.co.ua/info/211634911>, вільний. – Заголовок з екрана. – Мова укр. – Опис зроблено 15.04.2016.

ЗМІСТ

Від упорядника.....	4
Чорний біль нашої землі	6
Долю зірка «Чорнобиль» обпекла	8
У вдячній пам'яті людській	12
Чорнобиль – слово, як набат, то наше пекло, наша доля.....	13
Спогади учасників ліквідації аварії на Чорнобильській АЕС, зібрані бібліотекарями Збараської ЦБС	19
Бодаки	19
Великі Вікнини	24
Великий Кунинець	26
Вишнівець.....	27
Залісці.....	31
Збараж	33
Киданці	35
Кинахівці	38
Коханівка	41
Максимівка	43
Малі Вікнини	48
Нижчі Луб'янки	50
Решнівка	53
Романове Село	55
Старий Збараж	56
Тарасівка	58
Чорний Ліс	61
Список рекомендованих і використаних джерел....	64

